

NOS

Medlemsorgan för Föreningen Natur och Samhälle i Norden. Utkommer 4 ggr/år. Nr 1/2008

Programförklaring

Föreningen Natur och Samhälle i Norden (FNSiN) är en partipolitiskt obunden ideell förening. Föreningen vill samla intresserade av miljöfrågor och levnadsvillkor till ett allsidigt studium av natur och samhälle. Att upptäcka tillsammans är vår grundidé. I FNSiN möts människor med allehanda intressen.

Vi arrangerar EXKURSIONER till intressanta områden. Minst en gång om året gör vi en resa till Gotska Sandön. Vi har också besökt Bornholm, Åland svenska och norska fjälltrakter samt svenska skärgårdar. Vi har paddlat kanot i Bergslagen, Sörmland och Uppland där vi kunnat studera fauna, flora arkeologi och kulturhistoria. Vi har skådat fåglar i Halland och cyklat i Skåne. Vi har plockat svamp i skogarna kring Stockholm, tranbär på Häl-singemyrar och havtorn vid Ålands hav. På vintrarna åker vi skidor och skridskor tillsammans.

Vi arrangerar EXPEDITIONER till områden nära och fjärran. Lofoten, Färöarna, Island, Spetsbergen, Grönland, Hebriderna, Estland samt Newfoundland och Labrador är några av de områden som vi har besökt. Varje resa förbereds genom studiecirkel och redovisas i artikel- eller bokform.

Vi arrangerar STUDIECIRKLAR. Några ämnen har varit skärgården, energi, fjällkunskap, ortnamn, foto, modern isländska, danska, geologi och meteorologi. Föreningen har samarbetsavtal med Studieförbundet Vuxenskolan. Dessutom gör vi intressanta STUDIE-BESÖK. Genom åren har vi t ex besökt

rovfågelsrehabiliteringen, ett sötvattenslaboratorium, Rymdbolaget och Riksmuseets verkstäder.

Vi arrangerar FÖREDRAG i aktuella eller historiska ämnen. Aktuella teman kan vara ekologisk hushållning, regnskogarna och miljöjournalistik. Historiska ämnen har bl a berört Vendeltiden, Kristian II och kvinnorna kring honom, häxprocesserna och ekologiska insikter i Eddan. Ofta berättar långväga resenärer till sina egna bilder om sina upplevelser runtom i världen.

Vi agerar MILJÖPOLITISKT och deltar i vården av KULTURARVET, Nedre Dalälven, Tyresta-Åva och Järvafältet är några av de områden som vi har engagerat oss för. FNSiN tillhör Förbundet för Ekoparken. Vi har genom avtal med Runverket åtagit oss fadderskap för en runsten som vi vårdar.

Vi samarbetar också med Föreningen i Norden i ämnen som direkt rör Norden.

Som du ser har FNSiN en mångsidig karaktär där ditt speciella intresse blir tillgodosett och där du genom din medverkan kan berika föreningen. Dessutom glömmmer vi inte bort att ha trevligt. Som medlem är du välkommen att delta i dessa arrangemang. Resor och utflykter genomförs till låga självkostnadspriser.

Som medlem får du dessutom medlemsskriften NOS, med kvartalsprogram och intressanta artiklar.

FNSiN

Föreningen
Natur och Samhälle i Norden

Föreningens adress:

c/o Erik Elvers, Illerstigen 28
170 71 Solna

E-post: info@fnsin.nu

Hemsida: www.fnsin.nu

Blogg: www.fnsin.blogspot.com

Postgiro: 67 01 50-2 Medlemsavgifter och beställning av skrifter

Ansvarig utgivare:

Anders Schærström
Kometvägen 49, 183 48 Täby
08-758 30 03(b), 070-693 91 28 (mob)
Nästa NOS: april 2008

Material till NOS skickas till:

Monica Ajne
Kritvägen 3, 14134 Huddinge
b.m.ajne@telia.com
Manusstopp 1 mars

Innehållet i NOS följer FNSiNs regler, se webben
NOS har ISSN: 0348-7970

FNSiN Funktionärer 2008

Styrelse:

Ordförande

Owe Lundin
Kummelvägen 9
181 30 Lidingö

Vice ordförande

Soili Bisi-Ström
Fatburs Kvarngata 14
118 64 Stockholm
08-19 12 52 (b)

Sekreterare

Monica Ajne
Kritvägen 3
141 34 Huddinge
08-711 58 15 (b)

Kassör

Eva Innings
Folkparksv 160, 6 tr
126 39 Hägersten
08-7741253 (b)

Övriga ledamöter

Anders Schærström
Kometvägen 49
183 48 Täby
08-758 30 03 (b), 070-693 91 28 (mob)

Birgitta Traxel
Vesslevägen 40 nb
167 67 Bromma
08-25 03 35 (b)

Ulla Ersmark
Spannvägen 14
168 35 Bromma
08-25 12 22 (b)

Erik Elvers
Illerstigen 28
170 71 Solna
08-85 84 88(b)

Unn Hellsten
Lagavägen 13
128 43 Bagarmossen
08-600 26 42 (b), 08-46 34 16

Åsa Öckerman
Glanshammarsgatan 17
124 70 Bandhagen
08-99 68 70 (b)

Programsamordnare:

Soili Bisi-Ström
Fatburs Kvarngata 14
118 64 Stockholm
08-19 12 52 (b)

Webansvarig:

Monica Kristensson
Sickla kanalgata 12
120 67 Stockholm
08-641 50 11(b)

Kontaktpersoner:

FNSiN - Höga kusten
Lena Hermansson
Svanö 35
872 93 Lunde
0612-303 50 (b)

FNSiN - Uppland

Sven A Nyberg
Valthornsvägen 31
752 50 Uppsala

FNSiN - Värmland

Lena Sewall
Älvrosgatan 4
654 61 Karlstad
054-18 68 75 (b)

FNSiN - Östergötland

Håkan Bley
Sköldvägen 18
616 33 Åby
011-631 69 (b), 011-19 11 25 (a)

Medlemsavgiften 2008

Fullbetalande medlem	140 kr
Ny dito efter 1/7	70 kr
Familjemedlem	35 kr
Betala till postgiro 67 01 50-2	

Omslagsbild: Kopparorm
Foto: Birgitta Kalb
Baksida: 3-riksröset
Foto: Birgitta Kalb

Ordföranden har ordet

Mörkret flyr

Det lackar mot jul, jul, strålande jul i vårt hus. Vanliga ingredienser är väl tindrande ögon, TV-tittande på eftermiddagen, risgrynsgröt, tomtens besök och klapputdelning. Men långt dessförinnan har det julfejats. Den första advent gick startskottet - nu skulle julpyntet fram och sättas upp. Det är inte lätt att få plats för våra 98 tomtar (de på loftet oräknade), men upp ska de. Den största står ensam med lykta och lyser upp en vrå i vardagsrummet ur vilken nissarna, som nu hänger och klänger över hela huset, har krupit upp (ivrigt påhejade av kollegorna på loftet).

Vad man inte tänker så ofta på är att julaftonen också markerar en vändning. Nu flyr mörkret, nu går vi mot ljusare tider och med ljusslingor utomhus frammanas de. Grannarna har i år gjort en ny investering och fyllt villatomten med så mycket ljus att man vill be dem blända av när man passerar. Vita ljusgardiner hänger utefter villans fasader, varje träd och varje buske är klädd med lampor. Rött, grönt och blått lyser upp nejden. Vi har inte en chans att mäta oss med dem.

”Nåja, ljusen ska upp i alla fall” tänkte jag, letade fram ljusslingorna från förra året, reste en stege mot hasselbusken, klättrade upp och lyckades få en slinga att fastna i en klyka en bra bit ovanför ste-gen. En hasselbuske erbjuder inte riktigt samma fasta underlag för en stege som t.ex. en ek, men jag lyckades vingla ned igen utan att belasta sjukvården och hängde sedan upp de återstående slingorna runtomkring i busken. Nöjd tog jag itu med att koppla in alla slingor. Det var då jag upptäckte att

den i toppen inte passade in i kontakten – det var fel märke.

Nåja, det kunde vara värre. Det är ju en smal sak att kvista in till centrum och köpa en ny grundsats. Sagt och gjort. Efter att ha besökt elaffären och alla andra affärer vet jag nu, att jag är ensam om att ha just denna anläggning och tycks ha gjort ett allt annat än lysande val. Det var bara att klättra upp igen, få ner den udda slingan, hitta en annan slinga, klättra upp igen för att hänga den i toppen och få den att fastna i samma klyka. Åter nere på marken är det dags att sätta i strömsladden, som hör till anläggningen. Var har den tagit vägen nu då? Efter flera dagars idogt sökande framhärdat den i sitt gömställe. Vem som har lagt den på fel ställe (det kan ju inte vara jag) begriper jag inte. Under tiden jag begrundar detta faktum kommer jag på att belysningen av det andra märket är komplett. Allt jag behöver göra är alltså att (för tredje gången) klättra upp igen och ta ner alla de eländiga ljusslingorna. Det är nu jag allvarligt börjar fundera på var jag har fogsvansen. Försiktigt ser jag mig omkring – grannarna är väl inte hemma? – och klättrar upp en fjärde gång. Till sist hänger alla slingor på plats och är kopplade till dosan som är kopplad till strömsladden. Saken är klar. Nöjd går jag tillbaka mot huset med den bestämda känslan av att ha förtjänat en kopp kaffe. Det är då jag upptäcker det: strömsladden når inte fram till huset.

Tack, bäste medlem, för ett innehållsrikt 2007 och välkommen till ett, hoppas jag, minst lika fullmatat 2008. En god och fröjdefull jul önskas er alla!

Owe Lundin

Folkmusikhuset - Skeppis

I normala fall är det minsta problemet att säga vad en förening heter. I vårt fall stöter vi på patrull redan här. Officiellt heter vi **Föreningen Folkmusikhuset i Stockholm**, förkortat **FMH**. Lite långt och tungt så eftersom vi håller till på Skeppsholmsgården är vi ”världsberömda” som **Skeppis** kort och gott.

I Rättvik finner vi Folkmusikens Hus vilket är en annan organisation. Vi har ingen koppling till dem men gillar vad de håller på med eftersom det är folkmusik. I övriga Sverige finns Folkmusikcaféer och danshus med verksamheter liknande vår.

Historia

Folkmusikhuset bildades 1979, snart trettio år sedan. Det är inte så gammalt eftersom många folkdanslag och spelmannslag är betydligt äldre. Vår bakgrund är att man i gröna vågens anda utövade folkmusik i en friare form. I Stockholm hade man på söndagskvällar hittat en ledig lokal i Mariahis-sen. Där instruerade man i den återuppväckta polskedansen och spelmännen träffades och spelade.

Hösten 1981 började lokalen ibland användas för andra verksamheter och folkmusiken kunde inte vara kvar. En medlem som var ute och cyklade på Skeppsholmen råkade höra musik från ett hus. Han gick in och kontakt etablerades med den hemgård som höll till på Skeppsholmsgården. Vår verksamhet var i deras anda och de öppnade gården för oss. Överflyttningen skedde med viss vanda eftersom Mariahis-sen var ett etablerat begrepp. Det dröjde dock inte länge förrän Skeppsholmsgården blev vårt nya hem.

De första åren behövde vi inte betala hyra och det gav en bra start. Där fanns kök och två matsalar så servering startades direkt. Spel och dans kräver vätska och näring. Det är fortfarande ingen entréavgift på söndagarna och överskottet från fiket betalar hyran. Åtta grupper ansvarar var sin söndag enligt ett roterande schema. Varje grupp har egen profil och specialiteter.

Verksamheten

Enligt stadgarna skall föreningen verka för att sprida folklig dans, musik och sång, främst svensk och nordisk. Verksamheten är företrädesvis inriktad på akustisk musik. Det har alltid varit sprit- och drogfritt. Det är inget medlemstväng och alla är lika välkomna.

Vår mest omfattande verksamhet är öppet folkmu-sikhus på söndagarna. En fredag i månaden är det

konsert och dans. Vi arrangerar också kurser i spel, sång och dans.

Medlemsantalet har stabiliserats runt 700. Antalet funktionärer inklusive alla som deltar i arbetet med fiket är runt 150.

Öppet folkmusikhus på söndagar

Varje söndag under september - juni är det öppet hus. Fiket är öppet fram till klockan 22 eller så länge det finns något att äta. Huset är öppet så länge någon spelar och den som går sist låser dörren. Vi har tillgång till huset från 16.30 och under de tidiga timmarna finns blandade aktiviteter. Två program återkommer varje månad, tangostuga första söndagen. Andra söndagen är det barndans då vi besöks av barn med föräldrar och/eller mor- och farföräldrar. Program som återkommer är kvaddans, sånglekar för vuxna, dansverkstad med polskans historia och historiska danser. Ibland dyker det upp lite udda saker som foxtrot och leda långdans. Tiden 18.00-20.00 har sina fasta rutiner. I Segelsömmarsalen, vår största sal, är det dansutläring, första timmen i någon gammeldans och andra timmen i polska. I Tackelkammaren är det polska-ut för den ovane. Klockan 18.00 är det låstuga då en spelman lär ut någon låt ur sin tradition. Från 19.00 är det visstuga i Kalevalarummet. Efter 20.00 är det dans till öppen spellista i Segelsömmarsalen. I övriga huset formerar sig spelmännen i grupper. Varje öppet hus är som en spelmansstämma.

Fredagar

Tidigt i föreningens liv började vi ordna danskvällar på fredagar. Olika spelgrupper anlitas mot ersättning och besökarna betalar inträde. Numera är det ofta dansinstruktion före och ibland har gästande spelmän har hållit låstuga. Fiket brukar erbjuda något matigare, t.ex. soppa.

Kurser

Kurser är ett sätt att utveckla sitt kunnande och alla vill vi lära oss mer. Kurser i spel och dans har FMH anordnat i många år. Det har varit en- eller tvådagarskurser, både grundkurser och fördjupningar. Regelbundet varje termin är det danskurser i svensk och finsk tango. Föreningen har blivit något av ett reservat för den svenska tangon.

Traditioner

Föreningen har få traditioner frånsett det öppna huset som är hugget i sten. Vid några tillfällen under året är programmet givet, mest runt jul. Fre-

dagsdansen i december gästas av Lucia eller ett Staffanståg. Någon vecka efter är det julvisstuga då vi tillsammans sjunger in julen. På Annandag jul samlas medlemmarna för att leka tillsammans med barnen, äta gröt och dansa något gemensamt, kadrilj eller engelska.

Inför sommaren, första söndagen i juni, blir det stor avslutning. Den börjar vid tretiden på eftermiddagen med kortkurser i spel, sång och dans. Det är inga vanliga instruktioner denna söndag utan ett allspel inleder och sedan börjar dansen. Ibland är det brödbak i bagarstugan och på kajen kan man pröva smide.

Sommaren

I ett par år har vi arrangerat danskvällar under augusti. De har börjat med en timmes dansinstruktion. Därefter har inbjudna spelmannslag eller grupper av spelmän stått för musiken. I ett par år har vi samarbetat med Skansen och nu senast med Folkkulturcentrum.

Information

Folkmusikhuset har programupplysning på telefon **08-411 99 88**. På webbsidan www.folkmusikhuset.se finner du aktuell information om söndagar, fredagar och kurser som är på gång samt möjlighet att anmäla sig till dessa.

Välkommen - kom gärna och besök oss!

Känn stämningen, lyssna till spelmännen i fiket eller kanske till dem som sitter vid entrén och jammar ihop. På dansgolvet är det både musiken och

dansrytmens magi som lockar. Pröva själv - sång, dans eller spel. Gå runt i huset - se och lyssna - och njut!

Thomas Ebbmo

ordförande i Folkmusikhuset

Teckning av huset hämtad från hemsidan

Detta var den tredje artikeln i en serie om folkmusik nu och förr.

Härk du, vaja du II Häxorna och smådjävlar

Utanför vårt rum smeker den labra morgonbrisen havet. Masten, där Amundsen och Nobile en gång förtöjde sina luftskepp, pekar upp mot en klar himmel när vi lämnar Vadsö i den arla timmen och styr österöver. Några mil längre fram korsar en jorduggla vägen, ovetande om att den enligt fågelboken inte finns här, och sätter sig på en staketstolpe längre bort för att spana efter Europas ostligaste sorkar. Framför oss hukar byn Kiberg vid foten av berget Domen och vid avtagsvägen förkunnar skyltar att det är häxvandring om någon vecka.

Även förr i tiden – och nu talar vi främst om 1600-talet – förekom ett slags vandringar upp på Domen, men av betydligt allvarigare slag. Det finns ett hål uppe på berget, kanske ingången till en grotta, där man ansåg sig veta att smådjävlar slank in i berget. Jag har fattat det som att dessa utgjorde något slags kommunikationslänk mellan häxorna och

Satan (fan, djävulen etc) vars hov bebodde det inre av berget. Häxorna kunde ibland också ses sitta uppe på berget och spela kort med Satan. Den här synen – att smådjävlar höll till i ett hål uppe på berget – hängde förmodligen ihop med den tidens bild av helvetet. Man menade att nedgången dit var på öde och märkliga ställen - ett hål i berget eller en grotta var en självklar ingång.

Häxprocesserna var ju långt ifrån unika för Norge, utan pågick i hela Europa. På 1500-talet räknade en teolog ut att det fanns exakt 2665866746664 häxor! Man måste alltså ligga i för att bli av med detta otyg. Skulden till att Tyskland var värst med över 15.000 dödade får nog läggas på inkquisitionen. Sverige tillhörde inte "värstingarna" utan stannade under 1.000 avrättade, men det är illa nog. Att The Midnight Sun Witchcraft Congress 2007 hölls på

Vardö i somras visar att ämnet fortfarande fångslar (!) många.

Hur började det?

Ekonomi och levnadsvillkoren försämrades kraftigt i Finnmark under slutet av 1500-talet. Man skulle kunna tro att i en situation, där alla kämpade mot fattigdomen och för att ha mat för dagen, skulle det inte finnas någon jordmån för att lägga ytterligare sten på bördan. Men tvärtom tog häxprocesserna fart då.

Var fanns de flesta häxorna?

Vardö, som ligger på andra sidan berget, utgjorde ett centrum för häxprocesserna. Avrättningar förekom ibland på Domen, men främst i Vardö. Det är svårt att föreställa sig att denna lilla gulliga by har ett så mörkt förflutet, men det är tyvärr bara förnamnet.

Vilka drabbades?

Häxjakterna speglar en skrämmande kvinnosyn. Det var framför allt kvinnor som drabbades, men även flera samiska män brändes. Barn förekom också som offer, om än inte i samma utsträckning som kvinnorna. Enligt tron tog nämligen häxorna ofta med sig barnen på sina färder och de blev då värvade av Satan. Anklagelserna mot kvinnorna gick alltid ut på någon form av förbund med Satan, under det att förklaringen till att män (särskilt hög ämbetsman) överlevt en olycka (eller undgått häxans konst) ofta stod att finna i att han stod under Guds beskydd. De vanligaste bevisen som anfördes i domstolarna var utsagor från folk som hade sett häxan i fråga utföra sina häxkonster. Ofta använde man barn som vittnen.

Vad hade de gjort?

Nå, vilka fruktansvärda brott hade de begått? Vanligt var olika former av trolldom – någon kvinna kunde skaffa sig en extraslant genom att t.ex. sälja helande drycker (som en modern hälsokostaffär ungefär) och plötsligt stå anklagad för häxeri. Vanligt var också att anklaga någon för ett husdjurs eller en drängs plötsliga död. Angivarna framträdde som vittnen och, inte minst då barnvittnen förekom, berättade otroliga historier. Häxerianklagelser blev ett bekvämt sätt att göra sig av med motståndare. De riktigt stora processerna kunde handla om en båt eller kanske en hel grupp fiskebåtar, som plötsligt blev överraskade av en storm där flera gick under. Eller om en båt med särskilt viktigt folk eller gods ombord, som gick i kvav. Kvinnorna anklagades då för att ha åstadkommit skadan. Ofta sägs de ha förvandlat sig till fåglar, flugit ut och åstadkommit olyckan. De kan ha skapat en storm genom att ha haft vinden med sig i en säck, de kan

ha förvandlat sig till fåglar, en ö, en gryna eller annat.

Hur gick processerna till?

Själva starten utgjordes av någon form av angivelse. Den angivna kvinnan hämtades då och spärrades in på fästningen i Vardö – Vardöhus - i ett trångt rum som i folkmun fick namnet ”Trollkvinnehålet”. Vardöhus finns kvar än i dag och är öppen för allmänheten med undantag av huvudbyggnaden, som fortfarande bebos av kommandanten (även om just Vardöhus inte rymmer fler militära aktiviteter än flagghissning och –halning).

Proven

Som bevisning användes olika prov, varav det vanligaste var vattenprovet. Vattnet ansågs stå i förbund med Gud, därmed vara rent och stöta bort allt som hade med Satan att göra. Alltså kastade man en potentiell häxa i vattnet för att se om hon flöt. Man band först ihop höger hand med vänster fot och tvärtom, därefter band man ett rep kring midjan varefter man kastade henne i det iskalla vattnet. Flöt hon, var hennes skuld bevisad. Sjönk hon var hon oskyldig (men tyvärr drunknad). Om hon sjönk men ändå mot förmodan levde när man drog upp henne blev man misstänksam och utsatte henne för ytterligare prov i tortyrkammaren, där det fanns många sätt att klämma fram ”sanningen” ur folk. Många kvinnor fruktade med all rätt proven och erkände, på domarens inrådan, sin skuld.

Vilka var straffen?

Straffen som väntade var halshuggning eller bål. Halshuggning ansågs därvid som en form av benådning.

När slutade häxprocesserna?

Sista häxbålet i Finnmark tändes i Vadsö 1678, men fortfarande bränns eller stenas omkring 1 000 människor årligen i bland annat Kamerun och Nigeria, anklagade för att vara häxor. Vi kunde också nyligen läsa i tidningarna om ett par, som i sin iver att driva ut djävulen ur sitt sjuka barn dödade det. Vi ska heller inte glömma de fäder, som dömts för att ha förgripit sig på sin dotter och där enda vittnet ofta har varit barn. En känslig fråga, men i minst ett fall är det klarlagt att domen varit felaktig och många har kallat det en modern häxprocess. Vill man vara lite filosofisk, så kan man ju också iakttä att samma metoder – våld och död – används än i dag mot olikänkande.

Owe Lundin

Källor: Vardö museum, informtr, Wikipedia, Til ild og bål (Kirsten Bergh).

? ? ? ? ? ? ?

HUR GICK DET

? ? ? ? ? ? ?

Sortera mera – Ja, men hur då?

Jättebra! Nyttigt! Det här visste jag inte! Sådana blev omdömena, när vi (6 st) hade hört Eva Innings berätta och förklara hur man sorterar avfall – och själva fått bestämma var vi skulle lägga äggkartongen, hudkrämstuben, frigitformarna, vinägerflaskan, burklocket, de krokiga spikarna, värme-ljusskålarna, den färggranna reklambroschyren och oerhört många andra kluriga exempel på avfall. Kan det återvinnas och hur? Diskussionerna blev intensiva, när det gick upp för oss att det inte bara är materialets kemiska karaktär som avgör hur man ska sortera. Det är kanske föremålens användning eller om någon tillverkare har betalat för att de ska få läggas i den ena eller andra behållaren!!

Varför kom inte fler? Kunde ni andra det här? Vi hade två mycket trivsamma och lärorika timmar tillsammans. Men – kanske kan ni få en ny chans, ifall några av oss måste gå om kursen ...

Anders Schærström

Havtornsplockningen 22 september

En hel bilkaravan med tjugotalet människor styrde i år nosarna mot Grisslehamn och de åtråvärda gyl-lengula bären. (De smaskiga rökta fiskbitarna, sedvanligt inhandlade i hamnen, inte heller att förakta...) Regnmolnen höll sig på plats, fast vi som snusförnuftigt medtagit handskar och t o m mössor var förstas extra nöjda, då vinden låg på in mot de oskyddade skären vid plockningsstället. Tre gruppmedlemmar riskerade sin hälsa med hastiga dopp. Småningom formerade sig truppen i två avdelningar. De som idogt gick in för dagens uppgift, att nedlägga så många bärklasar som möjligt i skydd av de taggiga buskarna (och i allehanda uppfinningsrikt konstruerade förvaringskärl) samt de som, efter att ha slagits med de stickiga grenarna och mosat sönder tillräckligt många bär, tröttnade på den ojämna kampen och deserterade ut i terrängen och friheten. Några för att fotografera fräsande vågkammare eller okända kryp i klippskrevorna. Andra för att leta annorlunda stenar eller bara lufsa längs med strandkanten och inandas syrerik havsluft. En efter en övermannades vi dock av hungern och satte snabbt sprätt på våra medhavda matsäckar, innan vi åter vände våra nosar söderut, härligt mätta till kropp och själ.

Sara Mariasdotter

Grottor och grottkrypning 12:e november

Rune Magnusson och Henrik Hansson visade härliga spännande bilder och berättade om grottor från hela världen. Det var blockgrottor, karstgrottor,

lavagrottor och isgrottor. Kvällen inleddes med att Rune visade oss sin karbidlampa i funktion. Han förklarade varför speleologer föredrar dessa lampor framför vanliga ficklampor, som inte sprider sitt sken på samma lämpliga sätt. Vi var åtta grottentusiaster som tjusades av de spännande grottbilderna. Det var synd att Isländska föreningen hade valt samma kväll för sitt föredrag, annars hade vi varit fler.

Rune, som har haft grottor som hobby i 25 år delade med sig av sitt stora kunnande. Henriks intresse för grottor har inte varat lika länge, men hans entusiasm var inte mindre. Både förklarade att grotttresset lämpar sig väl att dela med sina barn, som är både mindre och smidigare och kanske oräddare än oss vuxna. Vi FNSiN-are som lyssnade och såg alla fina grottbilder bestämde att vi skall göra en grotttutflykt till våren. Frågan är bara om vi skall välja närmaste grottan i Tyresö eller den vackert belägna blockgrottan i Gillberga norr om Norrtälje. Eller skall vi besöka den tämligen nyupptäckta Korallgrottan i Jämtland? Ja det blev en minnesvärd kväll i föreningens nya lokal Baltzar på Baltzar von Platens gata på Kungsholmen.

Nedtecknat av Eva Innings

Vandring på Lovö 18 november

Vi var sju deltagare som vandrade fornstigen på Lovön söndagen den 18/11. Sträckan vi avverkade blev ca 1 mil lång. Två forn-bogar besöktes, innan det var dags att vända hemåt. En lyckad dag tyckte vi alla.

Gösta Berlin

Besök hos Stockholms ModellJärnvägsklubb

STFs stockholmskrets hade vänligheten att bjuda in FNSiNs medlemmar till besök hos Stockholms ModellJärnvägsklubb (SMJ) www.smj.org den 21 november. I en källare på söder håller 79 män (pojkar?) och en (1) kvinna igång en modelljärnväg i skala 1:87 (H0 spårvidd 16,5 mm). Varje torsdagskväll bygger de på banan och landskapet omkring den. Avsikten är att miljön skall efterlikna ett landskap i Bergslagen 1955. Där finns stad, småstad, landsbygd, hamn, sågverk, gruvor och en modell av Ängelsbergs gamla järnhytta. I landskapet finns två järnvägssystem, föreställande SJ och en privatbana, med gods och persontrafik.

En gång per månad har de trafikkväll då de i tre timmar kör efter uppgjorda tidtabeller. För att även tiden skall anpassas till skalan har de klockor som går 12 gånger fortare än vanliga klockor. Vår besökskväll nöjde de sig med att hålla tågen igång en

timme. Kolla gärna på deras webb, www.smj.org, där finns massor av historia (både den fiktiva för järnvägen och den verkliga för klubben), modell-järnvägsinfo, hur man bygger modeller och bilder från anläggningen. Och där finns tiderna för trafikkvällar som du kan besöka.

Hans Kvarneby

Sommarresan till Dalsland-bildvisning Måndag 26 november kl 19, efter höstmötet

Dalresan har avrapporterats i NOS, men efter höstmötet fick vi se flera bilder som många resenärer tagit med sig och dessutom följa med på en tur över sjöarna och genom Dalslands Kanal via Göstas film.

Erik Elvers

Natur- eller kulturkatastrofer?

Som FNSiN-medlemmen väl har märkt kör vi sedan ett par år en serie programpunkter med annorlunda vinklingar på geologi. Efter kulturgeologi,

medicinsk geologi, berg och sten ur shamanens synvinkel samt grottor kom vi fram till katastrofer.

Naturgeografen Anders Fridfeldt från Stockholms universitet väckte funderingar och diskussion med sitt breda och kunniga perspektiv som sträckte sig från tsunamis och vulkanutbrott till svenska jordskred. Att katastrofer inträffar och får så stor omfattning i antalet offer beror ofta inte bara på själva naturen utan på vad människor gör och inte gör. "Urbaniseringen är världens största miljöförstöring" och när olyckan väl har skett, så blir följderna ofta värre än nödvändigt p.g.a. att räddningsinsatserna är illa samordnade och missriktade samt på politisk prestige.

Den här gången samverkade vi med Stockholms Amatörgeologiska Sällskap (SAGS). Det kom sammanlagt 35 åhörare, varav drygt hälften FNSiN-medlemmar. Mycket bra på alla sätt!

Anders Schaerström

PROGRAM VINTERN/VÅREN 2008

Linné som läkare

Onsdagen den 23 januari, kl 18.00

Stadsbibliotekets filial, S:t Eriksgatan 33 (Nära Fridhemsplan)

Carl von Linné blev medicinprofessor redan i 34-årsåldern och uppfann sexualsystemet för att bättre sortera växterna efter medicinska egenskaper. Nils-Erik Landell vidgar porträttet av blomsterkungen och visar hur Linné valde väg som läkare.

Föransmälan är inte nödvändig men det kan ändå vara klokt att anmäla att man vill delta.

Kontaktperson Anders Schaerström, 08-758 30 03; E-post: anders.schaerstrom@telia.com

Skidåkning

Någon gång under vintern ...

Vem vet hur vintern kommer att gestalta sig med tanke på klimatförändring och hur osäker snötillgången har varit i ett par årtionden? De två senaste vintrarna har vi emellertid lyckats komma ut i spåren flera gånger i FNSiN-sällskap. Vi har åkt i Täby-skogarna, i Nackareservatet och i Tyresta. Det har blivit några härliga upplevelser i frisk luft och skön natur – som behövs så väl just under vintern, men det är också ett sätt att hålla igång kroppen och humöret tills det våras och vi åter kan ge oss ut för att vandra, cykla, bada och på andra sätt njuta av naturens varmare och ljusare sidor. Naturligtvis hoppas vi på lika fina turer i vinter, men det är svårt att flera veckor i förväg vara säkra på om

det över huvud taget kommer att finnas tillräckligt med snö att åka på. Därför känns det alltför svårt att sätta ut ett särskilt datum i programmet. Huvudspåret är i alla fall att vi åker när tillfälle ges på lördagar och söndagar och tar vara på den ljusa delen av dagen ute i skogarnas skidspår – vi tar förstås med något att äta och dricka ute i snön. Eventuellt tar vi något mer "after ski" – det bestämmes vi efter omständigheterna.

Hör av dig till någon av oss om du känner dig lockad, så försöker vi samordna oss när föret är gott.

Anders Schaerström tfn 08-758 30 03 (b), anders.schaerstrom@telia.com Sara Mariasdotter, 08-742 66 43 (b), saramariasdotter@hotmail.com Unn Hellsten, 08-6002642 (b) unn.hellsten@kb.se (a), unn.hellsten@telia.com (b)

Paradishelg

lördag/söndag 2-3 februari

Du är välkommen ut på lördag fm till torpet, där vi gör en gemensam vandring, sedan hem till torpet för middag. Om lust finns kanske en kvällsvandring i lampans sken kan locka före mys vid Gillestugans brasa.

Du tar med dig mat för alla måltiderna, samt sov-säck/lakanspåse och liggunderlag. Utrustning finns som på ett vandrarhem. Kostnad för övernattnin 100:-. Pendeltåg till Huddinge, byte till buss 709 till hpl Bruket, väg finns ända fram. *Närmare upp-*

lysningar till Mats Gullberg tel 660 91 79 före kl 21.00, senast torsdag 31/1

En grönlandsfarares erfarenheter

Måndagen den 11 februari kl 18:30

Lokal Baltzar, Baltzar von Platens gata 11

Inte ens i FNSiN finns det många som har varit på Grönland flera gånger än Hasse Weimer. Fyra gånger har han hunnit med mellan 1974 och 2002. Han varit i skilda delar av landet och han har varit där vårvinter, sommar och höst. Han har filmer, stillbilder, minnen och erfarenheter att dela med sig av till den som tänker resa i sommar och alla andra som redan älskar eller är nyfikna på det oförljknliga Grönland.

I kväll visar han en film från sitt allra första besök – på södra Grönland, dit sommarens resa ska gå – och ytterligare några godbitar.

Om du vill veta mer i förväg kontakta: Hans Weimer 08-37 39 52; 070-374 07 53

SÁPMI

Onsdagen den 20 februari klockan 18.00

Nordiska museet, vi ses i entrén

I kväll går vi på Nordiska museet för att tillsammans se utställningen om samernas kultur. Som museet själv skriver så är detta ”En utställning om identitet, historia och framtid, om rättigheter och orättfärdigheter, om kulturmöten och kulturkrockar, om bilden av sig själv och bilden av den andre.” Ja, hur mycket vet vi – egentligen – om samerna, deras kultur och historia? I vilka sammanhang hör vi något om samerna via medierna – kanske när det uppstår konflikter mellan renskötare och markägare? Vilken bild har vi fått genom läroböckerna? Men hur lever samer i dagens Sverige? Vem har en samisk identitet och vad lägger man i den? Har du själv några samiska kontakter?

Föranmälan behövs egentligen inte, men om du ändå vill säga till i förväg så får du höra av dig till Anders Schærström, 08-758 30 03; 070-693 91 28; anders.schaerstrom@telia.com

(Onsdagar är museet öppet till kl 20, fri entré från kl 16.)

Grönland - Studiecirkel

Start onsdagen den 26 mars

Läs mer under rubriken ”Grönland 2008” längre ner i programmet.

Deep Sea (COSMONOVA, Riksmuseet)

Thorsdag 6 mars kl 17.45

Jordytan täcks till 70 % av vatten, resten är till att förtöja vid. Det finns även en värld *under* vattentytan - den har vi chansen att bekanta oss med på Cosmonova via den prisbelönta filmen Deep Sea där vi får simma sida vid sida med hajar, sköldpaddor och maneter. Kostnad 85 kr/person men det

finns olika rabatter. Om du är intresserad, meddela mig gärna senast onsdag 5 mars (säkrast e-måle e.elters@bredband.net, alt tfn 08-858488 (b)) och säg om du vill vara med på eventuell grupprabatt eller har egen. Olika rabatter kan inte kombineras. Samling vid Cosmonovas biljettförsäljning inne på Riksmuseet (t-bana eller buss 70 till Universitetet, buss 40 eller 540 till Riksmuseet) kl 17.45 så skaffar vi biljetter innan filmen börjar kl 18.00.

Vårmöte

Måndag den 31 mars, kl 18.00

Plats: Lokal Baltzar, Baltzar von Platens gata 11

Medlemmarna i Föreningen Natur och Samhälle i Norden kallas härmed till ordinarie medlemsmöte (vårmöte) på ovan angivna tid och plats.

Dagordning

1. Val av mötesordförande, mötessekreterare och två justerare
2. Fastställande av röstlängd
3. Mötets behöriga utlysande
4. Fastställande av dagordningen
5. Protokoll från höstmötet 2007
6. Verksamhetsberättelse för 2007
7. Resultat- och balansräkning för 2007
8. Revisionsberättelse för 2007
9. Fastställande av balansräkning
10. Fråga om ansvarsfrihet för 2007 års styrelse
11. Motioner (skall vara styrelsen tillhanda senast tre veckor före vårmötet)
12. Fyllnadsval till funktionärsposter
13. Information om samarbete med andra föreningar m m
14. Övriga frågor

Handlingar kommer att finnas tillgängliga på bloggen (www.fnsin.blogspot.com) innan mötet.

Att gå norröver med huvet vänt åt väster

Måndag den 31 mars, efter vårmötet kl 19

Plats: Lokal Baltzar, Baltzar von Platens gata 11

Vad skulle vi ta oss till utan eldsjälarna i föreningslivet? En verklig eldsjäl i det nordiska föreningslivet och samarbetet är Maj-Britt Imnander. En sann folkbildare i ordets bästa bemärkelse. Hon var med om att dra igång Arena Norden (som sedermera blev Norden i Fokus) och det var med hennes välkommande attityd som vi i FNSiN under flera år fick ett fast tillhåll på Hantverkargatan. Hon har varit direktör för Nordens Hus i Reykjavík, rektor för Nordens Folkliga Akademi, lärare på Nordens folkhögskola, studieledare inom Studieförbundet Vuxenskolan, fick förra året Jacob Letterstedts nordiska förtjänstmedalj för framstående insatser för det nordiska samarbetet och är nu drivkraften inför årets resa till Grönland.

Rubriken ovan bygger på en bok av Ivar Lo Johansson i Gårdfarihandlaren, där han berättar om den by vid Storsjön i Jämtland där Maj-Britt växte upp. Hon kommer att berätta lite om sitt förhållande till de nordliga och västliga delarna av Norden genom livet, avsluta med lite funderingar kring vår kommande Grönlandsresa och visa någon filmsnutt eller liknande som anknyter till den. Missa inte tillfället att få träffa denna personlighet!

Ho ho 2008

Tid: Fredagen den 4 april kl. 19.30

Plats: P-platsen vid Spirudden ost om Åva

Följ med FNSiN och Friavet på fredagskvällen den 28 mars och lyssna på ugglor! Från vår ”lyssningspunkt” vid Spirudden med ena foten på gränsen till Tyresta och den andra i skärgården hoppas vi höra ugglor från både skog, kulturbygd och skärgård. Vi lämnar sedan ugglorna och tar oss någon kilometer tillbaka mot Åva för att avsluta med en kort (700m) vandring till Stensjön där vi drar några skrönor vid en vänligt sprakande brasa vid stranden. Stigen är lättgången men du bör ha bekväma och varma skor samt givetvis klädsel i övrigt anpassad till vädret. Om det är molnigt sitter en ficklampa inte i vägen. Vi räknar med att få plats på stockarna runt brasan, men ta gärna med dig en sittlapp så slipper du värma upp dem med stjärten. Korv&bröd fixar vi, men ta med något att dricka. Vi räknar med att inleda återtåget mot parkeringen senast vid 21.30-tiden. Priset för utflykten 20:- går oavkortat till arvode åt ugglorna, husmusen och korgubben. Hör av dig till undertecknad (0708-657709) eller till Hans Kvarneby (073-622 8618) för ev. samäkning. **Föransökan är nödvändig, så vi kan meddela eventuella ändringar.**

Gotska Sandön 5-8 juni

Årets försommarresa går över nationaldagshelgen med utresa på torsdagen 5 juni. För den som ännu inte varit på Gotska Sandön kan nämnas att hela ön, den mest isolerade platsen i Östersjön, är nationalpark sedan 1963 på grund av sitt särpräglade dynlandskap. Ön har en yta av 36 km² och är till största delen täckt av tallskog. den ca 30 km långa stranden består mest av sand men några klapperstenspartier finns också. Ett flertal vandringar anordnas under besöket. Resa + övernattningskostade i fjol från 1090 kr (övernattnings i eget tält) till 1625 kr (plats i 2-bäddsrum), priserna 2008 ännu ej meddelade. Vi har bokplatser i 2-, 3-, 4- och 18-bäddsrum samt tältplatser (några platser redan bokade!). All mat måste tas med då ingen butik finns på ön, däremot vatten. Förmöte hålls före resan då vi går igenom praktiska detaljer i fråga om utrustning etc.

Upplysningar lämnas och anmälningar tas emot av Erik Elvers, tfn 08-858488 (b), e-måle e.elvers@bredband.net. Den intresserade bör höra

av sig snabbt, platserna brukar gå åt fort och det är inte säkert det går att tillägsboka.

Tips om programpunkt i STF Långfredagsvandring i Ekoparken

Fredag 21 mars

Vi är välkomna med på Turistföreningens vandring i Ekoparken. Vi samlas vid stn Gärdet utanför spårarna mot Furusundgatan/Tegeluddsvägen kl 10.30. Går på slingriga vägar och stigar mot Borgen och Kaknästornet. Väg och val beror på väder. Längd ca 8km, matsäck.

Tag T-bana mot Ropsten. Ledare Mats Gullberg tel 660 91 79 till kl 21.00.

I NÄSTA NOS:

Kvällsvandring i Ekoparken

prel fredag 25 april

Den traditionella vandringen utmed norra Brunnsviken till Ulriksdals Slottspark, med samling på Bergshamra torg utanför T-baneuppgången, genomförs preliminärt fredag 25 april kl 18.30

Arkeologisk vandring på Helgö i maj

Arkeolog och museipedagog Linda Wåhlander guidar oss runt på Helgö – den gåtfulla ön.

Vill du veta mer om Helgö redan nu gå in på Lindas hemsida www.fornstida.se

Mer information om vandringen i nästa NOS, men vill du anmäla dig redan nu går det bra att kontakta Eva Innings tfn 08-7741254 eller e-posta eva.innings@ownit.nu

Vårscyklning 2008

Bottenhavet runt (maj). Förra våren planerade jag en cykeltur runt Bottenhavet. Oförutsedda händelser medförde att den inte blev av, men jag tänkte försöka igen våren 2008. Huvudspår färja till Åbo, cykling därifrån längs kusten till Vasa, färja till Holmsund (Umeå), cykling tillbaka till Stockholm. I allt ca 150 mil, ca 2 veckor. Reservplaner finns om tiden inte skulle räcka, antingen färja till Tallin eller Riga och cykling till Klaipeda varifrån det går färja till Karlshamn eller Tallinn-Riga.

Om intresserad kontakta **Erik Elvers, e-måle e.elvers@bredband.net eller tfn 08-858488 (b).**

Grönland 2008

Resa i sommar. Planeringen är i full gång, men det är många komponenter som ska pusslas ihop och mycket är ännu oklart. Vi riktar in oss på en resa till Sydgrönland, ca 11 dagar i första delen av augusti (flyg till Narsarsuaq). Det blir en resa med klimattema, dvs vi vill se på förändringar i klimatet och glaciärerna, studera den försöksverksamhet som pågår i Sydgrönland kring jordbruk, fårskötsel

och växthusodling, och göra utflykter i de gamla vikingabygderna, som koloniserades i en varm period i vår historia. I planerna ingår samarbete med Sulisartut höjskolan, dvs Arbetarfolkhögskolan i Qaqortoq, som både erbjuder inkvartering och vill hjälpa oss med Grönlandsprogrammet. Tidtabeller och priser har inte varit klara förrän ganska nyligen. Mer information med priser, resväg och program skickas till dem som har anmält intresse och därför står på särskild sändlista.

Studiecirklar är på gång. Som huvudsaklig källa används Föreningen Nordens årsbok 2005, *Grönland mer än isberg*. I Stockholm arrangerar Studieförbundet Vuxenskolan Kungsholmen-Norrmalm under våren en Grönlandscirkel med Sylvia Hild som ledare. Cirkeln startar onsdagen den 26 mars kl 18.00 och omfattar fyra sammankomster. Anmälan till Sigyn Rehn, 08-6930392, sigyn.rehn@sv.se. I Täby har Föreningen Norden redan en cirkel igång, som fortsätter efter jul (kontakt Ejvor Carlsson, 08-7584006, ejvor.carlsson@hem.utfors.se). I Malmö undersöker Fredrik Jacobsen, Föreningen Nordens Ungdomsförbund, intresset för en studiecirkel under våren. (070-3182149, e-post fredrik.jakobsen@norden.se) I Göteborg samarbetar Föreningen Norden med medlemmar i Föreningen Sverige-Grönland (kontakt Karin Södersten, (031-7115867, e-post karin@gbg.norden.se).

De föreningar som samarbetar kring detta studie- och reseprojekt är Föreningen Norden, Föreningen Natur och Samhälle i Norden och Föreningen Sverige-Grönland. Samordnare är Maj-Britt Imnander. Räkna med att det under vårterminen blir flera program med anknytning till Grönland. Vi försöker förstås få in allting i NOS, men kanske kan det bli med kort varsel och i så fall går vi ut med e-post. Vill du veta mer, kontakta Maj-Britt Imnander, Föreningen Norden, trosaby@swipnet.se, 0156-268 49, Anders Schaerström, FNSiN, anders.schaerstrom@telia.com, 08-758 30 03, 070-693 91 28, eller Sylvia Hild, Föreningen Sverige-Grönland, sylvia.hild@comhem.se, 08-6400614.

ÖVRIGT

Fördjupad demokrati i FNSiN

Föreningens höstmöte avhölls nyligen i en trevlig atmosfär, där den avslutande bildvisningen samlade många aktiva tittare och deltagare. Protokollen från föreningens allmänna möten kan hädanefter läsas på <http://fnsinhgd.blogspot.com/>. Vi hoppas att vi på det här sättet kan underlätta för alla att ta del av vad som timat på de olika mötena och tidigare än

nästa allmänna möte, även om protokollet givetvis kommer att finnas tillgängligt även då.

Owe Lundin

Är du vår nya

Redigerare ?

NOS behöver en ny redigerare. Pia, som har redigerat massor av NOS-nummer, behöver ägna sin tid åt annat och vi är oerhört tacksamma för hennes flit och tålmod som har gett oss så många snygga medlemsblad genom åren.

Vi är stolta över vår NOS. Medlemsbladet är – trots Internet och e-post – nödvändigt för att informera medlemmar och andra om programpunkter men det markerar också kontinuitet och samhörighet i föreningen. Att redigera NOS innebär fyra insatser om året – det kan vara intensivt under några dagar mellan deadline och tryckning, men eftersom vi har en utgivningsplan så vet vi långt i förväg när de perioderna infaller.

Redigeraren tar hand om alla artiklar, notiser och bilder som kommer in till redaktionen och placerar dem prydligt på sidorna. Naturligtvis är vi flera som är inblandade i att skriva, ragga artiklar utifrån, fotografera, skanna, läsa korrektur och tycka i största allmänhet. Som du väl vet är vi ett kreativt gäng ... och det är kul att göra NOS.

Hittills har vi arbetat i Word, men vi funderar på att övergå till något annat program, t.ex. Publisher eller PageMaker. Du kanske behärskar något av dem eller tycker det vore intressant att lära dig? Som alla andra föreningsuppdrag är det en ideell syssla att redigera NOS, dvs. man får ingen annan ersättning än kamraternas och medlemmarnas uppskattning. Och NOS syns, NOS blir läst – det har vi fått många vittnesmål om.

Om du kan tänka dig att jobba med NOS, så hör av dig till Owe Lundin, owl@glocalnet.net 08-765 77 07, 0708-657709.

Baksidan

Gränsen mot Ryssland är samtidigt Schengenområdets utpost och därför starkt bevakad. Två soldater vaktar dygnet runt det finsk-norsk-ryska 3-riksröset så att ingen sätter foten på fel sida.

Owe Lundin

